

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף קג

אמר רבא אמר רב נחמן האי מאן דאוגר: המשכיר בית לחבירו לעשר שנים. וכתב לו שטר שהוא משכיר לו את הבית לעשר שנים, אבל לא כתב זמן בשטר (מתי הוא נכתב). ולאחר זמן המשכיר בא לבית דין ואומר שהשוכר כבר גר בבית חמש שנים, ואילו השוכר טוען שהוא גר בבית רק שלוש שנים. המשכיר נאמן. כי הקרקע שייכת לו והיא בחזקת בעליה בכל ספק שמתעורר.

א"ל רב אחא מדפתי לרבינא: אם כן גם בהלוואה נאמר כן. דהיינו המלווה מאה זוז לחבירו וכתב שטר על ההלוואה, ולאחר זמן טוען הלווה שהוא פרע חצי מהכסף. האם הלווה יהיה נאמן? והיינו בגלל שהוא מוחזק בכסף ואם כן בספק נעמיד את הממון בחזקת בעליו.

א"ל הכי השתא וכו': בהלוואה השטר עומד לגבייה, דהיינו השטר ניתן למלווה בשביל לגבות בו את החוב מהלווה. ולכן אם הלווה היה פורע חצי מהחוב, היה הלווה צריך לכתוב בשטר (מתחת לחתימות) שהוא פרע חצי מהחוב, ואז כתב ידו היה מעיד על כך והמלווה לא היה יכול לגבות את החצי שהוא כבר שילם. או שהיה המלווה כותב ללווה 'שובר' (= שטר קבלה) שהוא שילם חצי מהסכום.

אבל בשכירות, טוען המשכיר לשוכר הסיבה שכתבתי את השטר, היא רק בכדי שלא תחזיק בבית שהשכרתי לך ותטען שקנית אותו ממני והוא שלך' (לאחר שיעברו שלוש שנות חזקה). אבל לא כתבתי את השטר בכדי להורות על משך הזמן של השכירות.

*

אמר רב נחמן שואל אדם בטובו לעולם: האומר לחבירו 'השאלני את הכלי בטובו' דהיינו כל עוד שהוא טוב, השואל מקבל את הכלי בהשאלה לעולם, עד שהוא יתקלקל!

אמר רב מרי ברה דבת שמואל והוא דקני מיניה: ודוקא בתנאי שהוא עשה קנין עם המשאיל על ההשאלה. ואז גם אם השואל יחזיר את הכלי לאחר זמן למשאיל, הוא יוכל לשוב ולשאול אותו שוב פעם בעל כרחו של המשאיל! כי הוא כבר קנה את ההשאלה לעולם. אבל אם הוא לא עשה קנין, ברגע שהוא מחזיר את הכלי מסתיימת ההשאלה הראשונה.

אמר רב מרי בריה דרב אשי ומהדר ליה קתיה: וכאשר הכלי יתקלקל, השואל חייב להחזיר את השברים למשאיל, כגון את ה'קת' = הידית של הכלי. בגלל שהכלי שאול אצלו ואינו שלו.

*

אמר רבא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן: האומר לחבירו השאילני מעדר כדי לעדור בו 'האי פרדיסא' = את הפרדס הזה, השואל יכול לעדור בו רק את הפרדס המסוים שעליו ביקש.

פרדיסא - רפיק ביה כל פרדיסא דבעי: אבל אם הוא אמר לו בסתם שישאיל לו לעדור 'פרדס', הוא יכול לעדור כל פרדס שהוא רוצה אפילו אם הוא ענק מאד, אמנם רק פרדס אחד.

פרדיסי - רפיק ואזיל כל פרדיסי דאית ליה: אבל אם הוא אמר לו שהוא רוצה לעדור בו 'פרדיסי' כלשון רבים, הוא יכול לעדור בו את כל הפרדסים שיש לו (כי 'פרדיסי' משמע הרבה פרדסים).

ומהדר ליה קתיה: וכשישבר המעדר עליו להחזיר לו את ה'קת'.

*

אמר רב פפא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן: האומר לחברו 'אושלן האי גרגותא' = השאילני את הבאר הזו' כדי להשקות את שדותיו, ולאחר מכן נפלה חומת הבאר ונסתמה. השואל לא יכול לבנות אותה בחזרה. כי המשאיל אומר לו, השאלתי לך את הבאר ההיא ולא באר אחרת, ואילו כשתחפור אותה מחדש זו תהיה באר אחרת.

גרגותא - ונפלה, בני לה: אבל אם ביקש לשאול ממנו 'באר' סתם, הוא יכול לבנות אותה. כי הוא שאל ממנו באר להשקות את שדותיו, והבאר שיחפור היא באר של המשאיל.

בי גרנותא: ואם ביקש השואל מקום לחפור בו באר, הוא יכול לחפור בכמה מקומות עד שימצא באר.

אמנם הוא צריך לעשות מראש קנין עם המשאיל על כך.

*

משנה: המשכיר בית לחבירו: ובאמצע ימי השכירות נפל הבית, חייב המשכיר להעמיד לשוכר בית חדש. אם הבית שנפל היה קטן, השוכר יכול לעכב את המשכיר שלא יעשה את הבית החדש גדול, וכן להיפך. וכן אם היה הבית שנפל אחד, יכול לעכב על המשכיר שלא יעשה שני בתים. ולהיפך.

גמרא: היכי דמי: איך מדובר? אם המשכיר אמר לשוכר בתחילה 'אני משכיר לך בית זה', אם כן כשנפל הבית מדוע המשכיר חייב לבנות לו בית חדש? והרי המזל של השוכר גרם לו שהבית שהוא שכר נפל והוא הפסיד. ואם הוא אמר לו שהוא משכיר לו 'בית' סתם, אם כן מדוע כשנפל הבית הוא לא יכול לבנות לו בית גדול או קטן וכדו'? הרי הוא לא התחייב לו על בית מסויים!

תירוץ: אמר ריש לקיש: המשכיר אמר לו 'בית שאני משכיר לך, מידת ארכו כך וכך'. והיינו שהוא לא סיכם איתו על בית מסויים אלא על בית בגודל מסויים, ולכן הוא חייב לבנות לו בית באותו הגודל. **קושיא:** אי הכי מאי למימרא: מה החידוש בדבר שהוא חייב לבנות לו בית באותו גודל, הרי זה היה הסיכום ביניהם.

אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש דאמר ליה 'בית כזה אני משכיר לך'. קושיא: ואכתי מאי למימרא: מה החידוש? **תירוץ:** לא צריכא דקאי אגודא דנהרא: מדובר שהבית עומד על שפת הנהר. היה מקום לומר שכוונת המשכיר 'בית כזה אני משכיר לך' לבית העומד על שפת הנהר, שהוא מקום חשוב, ולכן דרך בני אדם להקפיד על כך שהבית יהיה באותו המקום, אבל המשכיר לא התכוין על הגודל של הבית. קמ"ל ש'בית כזה' כולל גם את המיקום וגם את הגודל.

 הדרן עלך השואל את הפרה

פרק תשיעי. משנה: המקבל שדה מחבירו: פועל המקבל שדה מחבירו לעבוד בה בקבלנות או בחכירות, עליו לנהוג בה כמנהג המקום.

 'קבלנות' (הנקראת גם 'אריסות') - הפועל מתחלק ברווחים עם בעל השדה למחצה לשליש ולרביעי. 'חכירות' - הפועל שוכר את השדה בכך וכך סאים לשנה,

שאותם משלם מהיבול שתצמיח השדה (אמנם אם השדה לא תצמיח את מספר הסאים, חייב החוכר לקנותם בשוק ולשלם לבעל השדה). כמו כן יש 'שכירות' = הדומה לחכירות אך התשלום בה הוא בכסף ולא בפירות.

לחרוש אחריו: לחרוש אחרי הקצירה או אחרי העקירה כדי להפוך את השורשים של העשבים הרעים שימותו ולא יחזרו לצמוח.

כשם שחולקין בתבואה: מכאן ואילך מדברת המשנה על אריסות. כמו שהאריס חולק עם בעל הבית בתבואה, כך הוא חולק איתו גם בתבן ובקש. וכן שניהם חולקים ב'קנים' הישנים שהעמידו את הגפנים שלא יפלו. ועל שניהם מוטל לספק את הקנים החדשים בכל שנה ושנה.

גמרא: ושניהם מעכבין זה על זה: שלא לשנות מהמנהג.

הגמ' מבארת:

לקצור אינו רשאי לעקור, האי אמר וכו': אם המנהג לקצור, בעל הקרקע יכול לטעון 'איני רוצה שתעקור, לפי שאני רוצה שישאר התבן בקרקע וזה יהיה הזיבול של השדה לשנה הבאה'.

והאי אמר וכו': ואם בעל השדה אומר למקבל לעקור במקום לקצור, יכול המקבל לטעון 'איני רוצה לטרוח ולעקור, שהרי הקצירה קלה יותר מהעקירה'.

לעקור אינו רשאי לקצור, האי אמר וכו': ואם המנהג לעקור, יכול בעל הקרקע לומר לו 'אני רוצה שתעקור כדי שהקרקע תהיה נקיה'.

והאי אמר וכו': ואם בעל השדה אומר למקבל לקצור במקום לעקור, יכול המקבל לטעון 'אני צריך תבן לבהמות שלי, ואיני רוצה להשאיר את התבן בקרקע'.

שאלה: 'ושניהם מעכבין זה על זה' למה לי? מדוע הברייתא אמרה זאת? והרי היא כבר אמרה שבמקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור וכן להיפך.

תשובה: מה טעם קאמר: כוונת הברייתא שהטעם שבמקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור וכו' הוא מפני שלכל אחד מהם יש טענה צודקת שלא לשנות מן המנהג, וכפי שהתבאר.

*

למדנו במשנתנו - לחרוש אחריו יחרוש:

פשיטא? לא צריכא וכו'. מדובר במקום שלא נוהגים לנכש את העשבים הרעים, והלך המקבל וניכש אותם, אלא שאח"כ חזרו וגדלו קצת מהם, והיה מקום לחשוב שהוא יכול לומר לבעל השדה 'מה שניכשתי הוא על דעת שלא אצטרך לחרוש שוב לאחר הניכוש', קמ"ל שהוא חייב לחרוש שוב כיון שהיה עליו לפרש ולומר שמנכש במקום החרישה.

*

למדנו במשנתנו - הכל כמנהג המדינה:

הכל לאתווי מאי וכו'. 'הכל' בא לרבות מקום שנהגו להשכיר אילנות עם שדה תבואה, כלומר במקום שהמנהג הוא שיטול האריס את חלקו בפירות האילן למרות שלא עבד בהם כלל, מסתמא השכירו הבעלים לאריס גם את האילנות, ובמקום שלא נהגו להשכיר את האילנות אינם מושכרים עם שדה התבואה.

קושיא: מקום שנהגו להשכיר משכירין. פשיטא?! תירוץ: לא צריכא: מדובר במקום שכולם נותנים קרקעות לאריס על מנת שבעל הקרקע יטול שלישי והאריס יטול שני שלישי, והלך בעל הקרקע ונתן לאריס על מנת שהוא יטול רק רבע והאריס יטול שלושה רבעים, והיה מקום לחשוב שיכול בעל הקרקע לומר לאריס 'מה שנטלתי פחות מכולם הוא על דעת שלא אתן לך חלק באילנות', קמ"ל שחייב לתת לו חלק באילנות, כיון שהיה עליו לפרש ולומר לו שמקבל פחות על דעת כן.

קושיא: מקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין. פשיטא?! תירוץ: לא צריכא: מדובר במקום שכולם נותנים קרקעות לאריס על מנת שבעל הקרקע יטול רבע והאריס יטול שלושה רבעים, והלך האריס וקיבל את הקרקע על מנת לתת לבעל הקרקע שלישי, והיה מקום לחשוב שיכול האריס לומר לבעל הקרקע 'מה שנתתי לך יותר מכולם הוא על דעת שתתן לי חלק גם באילנות', קמ"ל שאין לו בהם חלק, כיון שהיה עליו לפרש שנתן לו יותר על דעת כן.

*

למדנו במשנתנו - כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש:

אמר רב יוסף: בבבל נהגו שלא נותנים תבן לאריס. רב יוסף בא להשמיע לנו שאם יש מישהו שכן נותן תבן לאריס זה משום שהוא נוהג בו 'בעין יפה', ואין ללמוד מזה שכך הוא המנהג.

ואמר רב יוסף, בוכרא וכו': היו עושים תל עפר סביב השדה כדי להגביה את סביבותיה, ולאחר זמן העפר היה מתנמך והיו שוב נותנים עליו עפר להגביהו, וכן בפעם השלישית. הפעם הראשונה נקראת 'בוכרא', השניה 'טפתא', והשלישית 'ארכבתא'.

וקני דחזירא: נועצים קנים בקרקע סביבות השדה ואורגים בהם קוצים וכדו' כדי שהם ישמשו כגדר לשדה.

דבעל הבית: כלומר בוכרא וכו' וקני דחזירא על בעל הקרקע מוטלת החובה לעשותם והוא משלם את ההוצאות.

וחזירא גופיה דאריסא: כלומר אמנם את הקנים הנ"ל בעל הקרקע עושה, אבל את הקוצים עצמם על האריס לעשות ולשלם.

כללא דמילתא: הכלל הוא: עיקר השמירה שאי אפשר בלעדיה מוטלת על בעל הבית, אבל השמירה היתרה מוטלת על האריס, לפי שהוא עושה אותה כדי להקל מעליו שלא יצטרך לטרוח כלל בשמירת השדה.

מרא: מעדר. **וזבילא:** רֶחֶת שזורים בה את התבואה ברוח להפריד את הגרעינים מהמוץ. **ודוולא:** דלי שמשקים בו את השדה. **וזרנוקא:** נוד למלאות בו מים להשקות את השדה (במקום שנוהגים כך). כל זה מוטל על בעל הבית.

אריסא עביד בי יאורי: ועל האריס מוטל לעשות הרבה חריצים משפת הנהר ועד לשדה, שכששואבים מים מהנהר שופכים את המים בחריצים, והמים זורמים בתוך החריצים עד לשדה ובכך משקים אותה.

*

למדנו במשנתנו - כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים:

קושיא: קנים מאי עבידתייהו: מה שייכים הקנים לכרם? תירוץ: אמרי דבי רבי ינאי: הכוונה לקנים שניטלה קליפתם, ובהם מעמידים את הגפנים בכרם כדי שלא יהיו מונחים על הקרקע ויתקלקלו.

*

למדנו במשנתנו - ושניהם מספקין את הקנים:

קושיא: למה לי? מדוע המשנה אמרה זאת? והרי כיון שהמשנה כבר אמרה שהאריס ובעל השדה חולקים ביניהם את הקנים, א"כ זהו דבר פשוט ששניהם סיפקו אותם, שאם לא ששניהם סיפקו אותם מדוע הם חולקים בהם.

תירוץ: מה טעם קאמר: באמת כוונת המשנה לומר שהטעם שהם חולקים בקנים הוא כיוון ששניהם סיפקו אותם.

משנה: בית השלחין: קרקע יבשה שלא די לה במי הגשמים, אלא צריך להשקותה ממעיין הנובע בתוכה.

או בית האילן: ובגלל האילן השדה חביבה על האריס, שהוא נוטל חלק בפירות ללא טורח.

יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו: אם קיבלה ממנו בחכירות תמורת כך וכך כורים לשנה, ויבש המעיין ונקצץ האילן, המקבל לא יכול לתת לבעל השדה פחות ממה שסוכם ולטעון שהסכים לעבוד בשדה זו רק מחמת המעיין או האילן, כיון שלא גילה דעתו מתחילה שבגלל המעיין או האילן היה מוכן לעבוד בשדה תמורת מה שסוכם.

אבל אם אמר לו 'חכור לי שדה בית השלחין זו' או 'שדה בית האילן זה' ויבש המעיין ונקצץ האילן, הרי גילה דעתו שחוכר אותה בגלל המעיין או האילן, ולכם אם יבש המעיין ונקצץ האילן יכול להפחית לו ממה שסוכם.

גמרא: היכי דמי? אילימא וכו': אם מדובר במשנה שיבש הנהר הגדול שכולם משקים ממנו את השדות, מדוע אינו מנכה לו ממה שסוכם, והרי הוא יכול לטעון לו שזוהי 'מכת מדינה', והדין הוא (יובא לקמן בדף קה:): שהמקבל שדה מחבירו ואכלה החגבים או שנשדפה, אם זו 'מכת מדינה' מנכה לו ממה שסוכם.

רב פפא מתרץ: מדובר שיבש 'הנהר הקטן', דהיינו שיבשה אמת המים המוליכה את המים מהנהר הגדול וממנה משקים את השדות שבבקעה, שבעל השדה יכול לומר לחוכר 'אתה יכול להביא מים בדליים מהנהר הגדול', ולכן אין החוכר יכול לנכות לו ממה שסוכם.